

Η ΤΕΛΕΥΓΑΙΑ ΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙΩΝ

Είναι τόσον δύσκολον νὰ κρίνη τις τὸν Λεκατσῶν ὡς Ὁθέλιον. Ἡ πρώτη ἡμῶν ἐντύπωσις ὑπῆρξεν ὅτι δὲν ἦτο ὁ Λεκατσῶν τοῦ Ἀμλετ, ὃν ἐδίδαξε πέρυσιν εἰς τὰ αὐτὰ Ὀλύμπια, καὶ τοῦ Ρισελιέ, ὃν ὑπεδύθη ἐν τῷ χειμερινῷ θεάτρῳ. Ἡ τέχνη του ἦτο πολλὰς βαθμίδας κάτω τῶν χαρακτήρων ἐκείνων. Μήπως αἱ δυνάμεις του δὲν ἀρκοῦσι νὰ συμπεριλάβωσι τὸ πῦρ τοῦ Μάγρου; Ἡ μήπως αἱ δυνάμεις καὶ τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ ἠθικοῦ του ἤρουντο νὰ διερμηνεύσωσι καὶ τὸ τάλαντον καὶ τὸν πόθον τῆς τέχνης του; Καταβεβλημένος ὁ κριστος τοῦ Ἀμλετ καλλιτέχνης ὑπὸ ἀτυχιῶν, ὑπὸ ὑβρεολογίου, ὑπὸ ἀντιπολιτευσέως, ὑπὸ κοκουχιῶν, ὑπὸ πυρετοῦ, ὑπὸ κατάρρου, ὤφειλε νὰ ἀντιμετωπίσῃ ὄψει τινὰς σαρκαστικὰς τῆς πλατείας, φόβους νέας ἀποτυχίας, καὶ ὄλην τὴν συντετριμμένην καὶ ἀπογοητευμένην ψυχὴν του.

Καὶ τὸ σπουδαιότερον :

Πρώτην φορὰν ἐδίδασκεν ὅλον δράμα ἑλληνιστὶ ὁ ἀπομαθὼν ἐν τῇ ξένη καὶ τὴν προφορὰν καὶ τὴν γλώσσαν, μὴ λαβὼν δὲ εὐκαιρίαν νὰ ἐκμάθῃ γραμματικῶς τὴν μητρικὴν του κατείχετο λοιπὸν ὑπὸ τῆς δεινῆς ἀγωνίας μήπως περιπέσῃ εἰς γλωσσικὰ παραπτώματα καὶ ἦσαν ἔτοιμοι τόσοι καλοθεληταὶ του ἐν τῇ πλατείᾳ, νὰ τὸν συρίζωσι, νὰ τὸν γελάσωσι, ἀφοῦ μὴ εὐρίσκοντες τοιαύτας εὐκαιρίας ἐγγέλων μὲ τὸν Σχιζέσπηρ, μὲ τὸν μεταφραστήν, καὶ μὲ τὸν καλλίτερον ἴσως μαθητὴν τοῦ νέου θιάσου. Τὴν ἀγωνίαν αὐτὴν τὴν συνεμερίζομεθα οἱ φίλοι του, καὶ ὅπως αὐτὸς συγκατούμενος ὑπὸ τῶν δεσμῶν τῆς γλώσσης ἐδυσκολεύετο νὰ ἀναπτύξῃ ὄλην τὴν καλλιτεχνικὴν του δύναμιν, οὕτως ἡμεῖς ἐδυσκολευόμεθα ἐν ἀνέσει νὰ τὸν ἐκτιμήσωμεν. Ὁφείλα νὰ θυσιάσῃ τὴν τέχνην εἰς τὴν γλώσσαν· ἄλλως θὰ ἐθυσίαζε τὴν γλώσσαν εἰς τὴν τέχνην· ἐνίοτε ἐτελεῖτο ἡ μία θυσία· ἐνίοτε δὲ ἡ ἄλλη.

* * *

Ἀλλὰ καὶ ἐν μέσῳ τοῦ διπλοῦ αὐτοῦ ἀγῶνος ἐξέλαμπον ποῦ καὶ ποῦ ἀληθεῖς καλλιτεχνικοὶ σπινθήρες. Ἐν τῇ τρίτῃ ἰδίως πράξει ἀνήρπασε τὸ κοινὸν ὑπὲρ ἐκυτοῦ καὶ ἔατοτε ἐκόπασαν οἱ συριγμοὶ τῶν γελοιογραφικῶν ὄψεων, τὰ γέλοια τῶν ἀγροίκων, αἱ κρίσεις τῶν σοφῶν καὶ ὁ θόρυβος τῶν χαμινίων. Τὰ ἐννέα δέκατα τοῦ δημοσίου ἀνέπνεον ἐλευθέρως, βλέποντα τὸν προσφιλεῖ καλλιτέχνην ὑπερακοντίζοντα θαυμασίως τὰς γλωσσικὰς δυσχερείας, ἀντλοῦντα θάρρος ἐκ τῆς εὐμενείας τοῦ κοινοῦ καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἀλλὰ μετὰ δειλίας, ἐπανακτῶντα τοὺς ἄλλοτε καλλιτεχνικοὺς του ὀρίζοντας. Ἐλάμβανε θέσεις θαυμασίας, διηρμήνευε τὰ δυνατὰ μέρη τοῦ δράματος μετὰ καταπληκτικῆς ῥώμης, καὶ ἐρρήγνυε φωνὰς καὶ στεναγμοὺς πάθους, καταυγάζοντος τὸ πνεῦμα τῆς τραγωδίας. Ἡ ὑπόκρισις τῆς προσπεποιημένης στοργῆς τοῦ Μάγρου πρὸς τὴν γυναῖκα του ἐξεχέετο εἰς χεῖμαρρον πικρίας, ἡ δὲ βαθμιαία ἐξέλιξις τῆς ζηλοτυπίας διὰ νευρικῆς παραχῆς καὶ νευρικῶν κινήσεων ἠδύνατο νὰ ἰκανοποιήσῃ τὸν ἀπαιτητικώτερον φυσιολόγον. Ἐξετέλεσε τὰς ἐπιληπτικὰς στιγμὰς εὐσταλῶς πεσὼν ἐπὶ τοῦ καναπέ, ἀντὶ νὰ βροντοκοπήσῃ τὸ ἔδαφος κατὰ τὴν ἑλληνικὴν παράδοσιν. Ἐβαλεν εἰς τὴν θέσιν τοὺς τὸν Κάσσιον καὶ τὸν Μοντάνον, ἐρίζοντας μετ' ἐπιβολῆς στρατηγοῦ. Διεξήγαγε τὴν κατὰ τοῦ Ἰάγου παραφορὰν του δι' ἀληθινῆς ἐξά-

ψεως. Ἀνέπτυξε σαρκαστικὸν ἀπαράμιλλον ὅταν ἐφαντάζετο τὴν Αἰμιλίαν προαγωγόν. Συνεκίνησε βαθύτατα ἦταν ἀπεστόμωτε τὴν ὕβριν : πόρνην ! διὰ τὴν Δεσδεμόναν καὶ ἐπλήρωσε τὴν σκηνὴν σαρκαστικῆς λύπης καὶ τρυφερότητος ὅταν μετὰ τὸ ἐγκλημα ἐκυλίετο ἐπὶ τῶν λευκῶν τριχάπτων ὅπου ἔκειτο νεκρὸς ὁ ἔρως του.

Ἀλλὰ μεθ' ὅλα ταῦτα, ὄχι ! δὲν ἦτο ὁ Λεκατσῶν τοῦ Ἀμλετ καὶ τοῦ Ρισελιέ, ἀλλὰ ὁ Λεκατσῶν ὡς τὸν κατήνησαν αἱ Ἀθηναίαι μὲ τὴν ἀδιαφορίαν των καὶ τὰ ζῶφια τὰ ἰποῖα τὸν κατεδίωξαν μὲ τοὺς δηλητηριώδεις σιέλους των, ἐπὶ κεφαλῆς ἡ Νέα Ἐφημερίς, ἐκ συστήματος καταδιώκουσα πᾶν μὴ ταπεινὸν καὶ εὐτελές, πᾶν μὴ μικροσκοπικὸν καὶ σκωληκῶδες· ὁ Λεκατσῶν ὅπως μᾶς τὸν ἐστειλαν αἱ ἄγριαι Πάτραι, πεζοπόρον δέκα ἡμερῶν, συντετριμμένον, πυρέσσοντα· ὁ Λεκατσῶν ὅπως κατήνησεν αὐτὸς ἐκυτὸν διὰ τοῦ ὑπὲρ τὰς δυνάμεις του ἀγῶνος ὃν ἀνέλαβεν, ἀγῶνος ὅστις ἀπῆτει κεφάλαια καὶ εἰς ὃν αὐτὸς δὲν εἶχε νὰ καταθέσῃ εἰμὴ τὴν ὑπεράνθρωπον ἐνέργειάν του· ὁ Λεκατσῶν εἰς ὃ σημεῖον ἐπὶ τέλους τὸν ἔφερον ἡ ἐρμαφρόδιτος ὑποστήριξις τοῦ Μουσικοῦ καὶ Δραματικοῦ Συλλόγου, ὅστις ἐδαπάνησεν ἀσκόπως χρήματα, διότι ἡ δὲν ὤφειλεν οὐδεμίαν νὰ τῷ παρᾶσχη ὑποστήριξιν ἢ νὰ τῷ χορηγήσῃ τοιαύτην πλήρη.

* *

Καὶ ἤδη ὁ Λεκατσῶν παραδίδεται καὶ πάλιν εἰς τοὺς κόλπους τοῦ δημοσίου, ἀφ' οὗ τὸ πρῶτον ἐγένετο γνωστὸς δι' ἀνευρημιῶν καὶ ἐνθουσιασμοῦ καὶ παρ' αὐτοῦ προσδοκᾷ περαιτέρω ἐνθάρρυνσιν.

* *

Εἰς τὴν προχθεσινὴν παράστασιν ἐστέφθησαν διὰ θερμῶν συμπαθειῶν οὐ μόνον οἱ ὑπὲρ ἐκυτοῦ ἀγῶνες, ἀλλὰ καὶ οἱ κόποι του πρὸς σχηματισμὸν θιάσου διὰ τῶν γλίσχρων ἐκείνων μέσων ἃ τῷ παρέσχε τὸ Ὁδεῖον καὶ μετὰ ὅποια ἐνόμισεν ἀπατηθεῖς ὅτι ἠδύνατο νὰ πράξῃ τέ γενναῖον. Δύο κυρίως ἐκ τῶν μαθητῶν του ἐδειξαν ὅτι κατέχουσι προσόντα διὰ νὰ πρωτεύσωσιν εἰς τοὺς οἰκείους αὐτῶν χαρακτήρας, ὁ Κάσσιος Αἰκατεριναῖδης καὶ ὁ Ροδερίκος Βλάχος. Τοῦ πρώτου τὸ παρῆρσιαστικὸν, αἰκινήσεις, ἡ ἀπαγγελία, αἱ παθήσεις καὶ ἡ ἔκφρασις ἐμὸρφωσαν Κάσσιον τὸν ὅποσον εἰσέτι δὲν εἶδομεν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς σκηνῆς, τοῦ χαρακτήρος τούτου διδομένου συνήθως εἰς δευτερεύοντας ἀξέστους ἠθοποιούς. Καὶ ὅταν ἀναλογισθῆ τις ὅτι ὁ κ. Αἰκατεριναῖδης ἔτυχε διμήνου μόνον διδασκαλίας ἀπὸ τὸν Λεκατσῶν, καὶ ὅτι πρώτην φορὰν ἀναβαίνει ἐπὶ τῆς σκηνῆς, δὲν ἔχει ἢ νὰ τῷ συγχαρῆ θερμῶς καὶ νὰ τῷ συστήσῃ ἀληθῆ ἀγάπην πρὸς τὸ θέατρον καὶ μελέτην, μελέτην, μελέτην. Ὁ Ροδερίκος Βλάχος διηρμήνευσε τὸν χαρακτήρα τοῦ ἠλιθίου εὐγενόπαιδος, τοῦ θύματος τοῦ Ἰάγου, μετὰ γαλλικῆς λεπτότητος. Ἡ ἔκφρασις τῶν ὀφθαλμῶν του ἦτο ἀμίμητος· τὸ δὲ σσηρὸς τοῦ βαδίσματός του ἦτο σκηνικὸν ὅπερ τοὺς εἰδήμονας ἠδύνατο νὰ ἐνθουσιάσῃ, διότι δὲν ὑπάρχει δυσκολώτερος χαρακτήρ ἢ ὁ τοῦ βλακός· ἡ ἀπαγγελία του ἐπίσης τεχνικωτάτη ἐν γένει τὸν εὖρομεν εἰς τὴν θέσιν ἕνα τῶν καλλιτέρων εὐελπίδων τῆς ἑλληνικῆς σκηνῆς, ὑπάρχει δὲ ὡς ἐμάθομεν καὶ ἄλλος μαθητῆς ὁ κ. Λουζης, ὅστις ἐπίσης κέκτηται πολὺ καλὰ προσόντα, ἀλλὰ μεθ' οὗ ἀτυχῶς συνεκρούσθη ὁ διδάσκαλος, καὶ δὲν ἠδυνήθημεν νὰ τὸν ἐκτιμήσωμεν.

Ἐλπίζομεν ὅτι ὅταν διδαχθῇ ὁ Χάμλετ, θὰ συμπεριληφθῇ καὶ ὁ κ. Λούτζης, διότι οἱ φίλοι τῆς σκηνῆς ἐπιθυμοῦμεν νὰ γνωρίσωμεν τί δύναται νὰ γίῃ μὲ εὐμαθεῖς νέους ὅταν παραδοθῶσιν εἰς τὴν ἀσκήσιν κρατίστου δραματικοῦ, ὡς τὸν Λεκατσᾶν. Ὁ τὸν Ἰάγον ὑποκριθεὶς κάλλιστος νέος, ὁ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Μένανδρος ὡς ἀληθῆς Ἰάγος θελήσας νὰ μᾶς ἀπατήσῃ, δυστυχῶς ὑπελείφθη πολὺ ὀπίτω τοῦ δεινοῦ χαρακτήρος ὃν ὑπεκρίνετο. Ἀπεμακρύνθη μὲν τῆς ἐν χρήσει παρ' Ἑλλησι κοινοτοπίας, νὰ παρίσταται ὁ Ἰάγος κίτρινος, μὲ κόμην ἠνορθωμένην, μὲ ὀφθαλμούς ἐξωρυγμένους, φωνὴν ταρταρώδη ἐκ τοῦ οἰσοφάγου ἀνακύπτουσαν, ῥαίβοσκελῆς, ὑδός, μὲ τὰ χέρια πίσω, ὡς νὰ κρατῇ ἐγχειρίδιον καὶ πλήρες ἐξωτερικὸν δολοφόνου· αὐτὰ ὅλα ἐσήμαινον ῥαδιούργον καὶ αὐτὰ κατενθουσιάζον τὸ ἀπλοϊκὸν κοινὸν καὶ τοὺς μηδαμινούς δημοσιογράφους· ὁ Μένανδρός μας ἐπλησίασε μᾶλλον τὸν τύπον τοῦ πονηροῦ *degenleman*, ἀλλ' ἐντὶ νὰ ἀντλήσῃ ἐκ τῆς ψυχολογίας πρὸς θέρμανσιν καὶ γραφὴν τοῦ τύπου του, ἐβυθίσθη ὅλος εἰς τὸ παγοποιεῖον τοῦ Ροδίου, καὶ διεξήγαγε τὸ μέρος του μὲ ἀκίνησιαν σταλακτίτου. Εἰς τὴν πέμπτην μόνον πράξιν ἐπέταξεν ὡς τελευταίαν ὕβριν κατὰ τοῦ θύματός του τριπλοῦν σαρκαστικὸν μορμυρισμὸν, μετὰ καλλίστης μιμητικῆς τέχνης.

Τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ὄλου ἐστεφάνωσεν ἡ ἀβρὰ ἠθοποιὸς Ἰωάννα Νικηφόρου, μὲ τὴν μεταλλικὴν φωνὴν τῆς, τὸ ἀληθὲς πάθος, τὰς εὐσταλεῖς τῆς κινήσεις καὶ τὴν ἤρεμον ἐκείνην καὶ ὀλίγον κομψὴν ὑπόκρισιν ἣτις διακρίνει τὴν καλὴν ἠθοποιὸν, μόνην ἴσως μετὰ τῆς δροσερᾶς Φιλομήλας ἀντιπροσωπεύουσας εὐπρεπῶν ἐπὶ τῆς σκηνῆς τὸν θῆλον καλλιτεχνικὸν κόσμον.

* *

Εἶχε νὰ παλαίσῃ προχθὲς ὁ κ. Λεκατσᾶς ἀκόμη καὶ κατὰ τῆς μεταφράσεως τοῦ κ. Βικέλλα, τυχούσης γενικῶν ἐπαινίων τῆς ξένης κριτικῆς, ἐκ δὲ τῶν ἡμετέρων ἐπαινεθείσης σφόδρα ὑπὸ τοῦ διακεκριμένου γραμματολόγου καὶ διδασκάλου σχεδὸν τῆς γλώσσης κ. Λεβιδᾶ τῆς Κ. Λεοῦς. Ἡ γλώσσα τοῦ κ. Βικέλλα ἦτο τολμηρὸς νεωτερισμὸς διὰ τὴν σκηνήν· διότι μετεχειρίσθη ὄχι τὴν καθωμιλημένην, ἀλλὰ τὴν δημώδη, σχεδὸν τὴν κλέφτικην. Κατὰ πόσον ἐπέτυχεν, δὲν τολμῶμεν ἀπὸ τοῦδε ν' ἀποφανθῶμεν. Προφανὲς εἶναι ὅτι εἰς τὰς ἀκοὰς ἐπήρχετο ὅτε μὲν τραχεῖα, ὅτε δὲ παράδοξος, ἄλλοτε ἀσυνειθιστος, ἄλλοτε τολμηρᾶ. Εἶναι ὅμως γλώσσα καταληπτὴ, δυνατὴ, χρωματισμένη, πλησιάζουσα τὴν ἐνίοτε *κασάπικην* φρασεολογίαν αὐτοῦ τοῦ Σαίξπηρ. Καὶ πολλαχοῦ πάλιν λυρίζει εὐαρέστως, πάντοτε δὲ ζωντα νῆ καὶ θαλερὰ καὶ νευρώδης. Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι δὲν πρέπει νὰ τὴν καταδικάσωμεν ἀμέσως· ἀλλὰ νὰ τὴν δοκιμάσωμεν καὶ ἀπαξ καὶ δις καὶ πολλάκις· διότι ὁ κ. Βικέλλας εἶναι εἰς τῶν διακεκριμένων λογίων καὶ κατέλαβε πλεόν θέσιν καλὴν ἐν τῇ περὶ Σαίξπηρου γραμματολογίᾳ, ὃ δ' ἐπαινέτης αὐτοῦ κ. Λεβιδᾶς ἀποτλεῖ νομίζομεν αὐθεντίαν ἐν τοῖς γλωσσικοῖς, ἂν καὶ πάσχη καὶ αὐτὸς ἀπὸ ἠπατικῶν θυμιατισμοῦ νοσήματα.

Εὐτυχῶς ὁ κ. Λεκατσᾶς παρασκευάζει τὴν διδασκαλίαν καὶ ἄλλων δραμάτων. Μᾶς ὑπόσχεται λαμπρὸν θεατρικὸν φθινόπωρον ἐὰν ὁ καιρὸς εὐνοήσῃ. Τὸ δημόσιον εἶναι διατεθειμένον νὰ τὸν ὑποστηρίξῃ φανατικῶς. Διότι δὲν πρόκειται περὶ συνήθους τέρψεως ἐκ θεατρικῶν ἄκροαμάτων, ἀλλὰ περὶ θεμελιώσεως βάσεων σχηματι-

σμοῦ ἑλληνικοῦ θιάσου, προτιθεμένου νὰ καλλιεργήσῃ κατὰ παρ' ἡμῖν τὴν ἀληθῆ δραματικὴν τέχνην.

* *

Ἐπὶ τῇ περιστάσει ταύτῃ δὲν δυνάμεθα καὶ πάλιν νὰ λησμονήσωμεν τὸν ἕνα καὶ μόνον Ἀθηναῖον, ἐξ ὄλου τοῦ λεγομένου μεγάλου κόσμου, τὸν κ. Μιχαὴλ Μελάν, ὅστις καὶ ἐξετίμησε καὶ ὑπεστήριξε γενναίως τὸν Ἑλληνα τεχνίτην, ὅταν ἄλλοι καὶ ἄλλαι δαπανῶσι τὰς ἀνοδοδύσμας καὶ τὰ κοσμήματα καὶ τὸ χρῆμα εἰς ὑποστήριξιν ξενικῶν σαρκῶν καὶ λαρύγγων ἀμφιδόλου σφρίγους καὶ ἠλικίας.

Διὰ τοῦτο ἀποτεινόμεθα καὶ πρὸς τὰς εὐγενεῖς δεσποίνας καὶ τὴν αἰσθηματικὴν νεολαίαν, ἐξαιτούμενοι καὶ παρ' αὐτῶν θερμὴν ἐκδήλωσιν συμπαθειῶν πρὸς ἀδικηθέντα καὶ ὀλίγον δεῖν θαπτόμενον ὑπὸ τὸ βῆρος γελοίων ζωυφίων ἀληθῆ καλλιτέχνην.

Καλιθεῶν.

ΤΡΟΜΑΡΕΣ.

Τὰ κατὰ τὴν μεθόριον πηγαίνουν κοῦτσι κοῦτσι·
ὁ Κουντουριώτης κ' ὁ Σαίτ ἀπάνω 'στὸ σοφᾶ,
κρατῶντας εἰς τὸ χέρι των τοῦ νεργιλὲ μακροῦτσι,
γιὰ τὰ καινούρια σύνορα 'μιλοῦν κρυφὰ κρυφὰ.
Ὁ Τοῦρκος ἀπ' τὸν πρέσβυ μας τὸ Νεζερὸ γυρεύει,
ἀλλὰ ἐκεῖνος τὸν γελᾷ καὶ ὄλο χωρατεύει.

— Βρὲ πάρετε τὴ Γούνιτσα, τὸ Ζάγκο, τὸ Κριτῆρι,
κ' ἀφήσετε γιὰ τὴν Τουρκιὰ τὸ πλῆρο-Νεζερὸ.

— Ἀμέσως θὰ σᾶς ἔκαμνα σὰν φίλος τὸ χατῆρι,
μὰ νὰ μὲ συγχωρήσετε, γιὰτὶ δὲν εἰμπορῶ.

Θυμώνει τότε ὁ Σαίτ, ξεσπᾷ εἰς τὰ βρισίδια,
χωρίζουν, ἀνταμόνονται κ' ἀρχίζουε τὰ ἴδια.

Ἐνῶ αὐτὰ τὰ σοβαρὰ συμβαίνουν εἰς τὴν Πόλι,
σπουδαῖα ψιθυρίζονται ἀπ' ὄλους ἐδῶ πέρα·
κινοῦνται τὰ στρατεύματα, κινοῦνται καὶ οἱ στόλοι,
καὶ ὁ Τρικίουπης στέκεται ὀλόρθος νύκτα ἕμερα.
Φορτύνεται μὲ ὑλικὸ ἢ κάθε ἀτμοβάρις,
καὶ φεύγουν γιὰ τὰ σύνορα κ' οἱ κυνηγοὶ τῆς Βάρης.

Κι' ὁ βασιλεὺς εἰς τὰ λουτρὰ γιὰ νὰ περᾷ τὴν ὥρα,
σπουδαῖα διατάγματα μὲ βία ὑπογράφει,
καὶ δίνει νέο ὄνομα εἰς τὰ τορπιλλοφόρα,
γιὰ νὰ φανοῦν πιὸ ἀγρία τὰ φοβερὰ μας σκάφη.
Καὶ **Τάρταρος** βαπτίζεται ἡ νέα **Τερψιχόρη**,
κ' ἡ **Περσεφόνη Μέδουσα** . . . μωρὲ τορπιλλοφόροι!